

פרשת ויגש

רבינו בחיי

הקדמה לפרשת ויגש אליו יהודה

מענה רף ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף (משלי טו, א):

פריו קדש הלולים לה' (ע"פ ויקרא יט, כד), ויהיה לו שָׂכָר טוב הרבה, ולפי רבוי דבריו בדרך הרע יהיה פריו מר ורע ויהיה לו עונש הרבה. ומפני שהדבור הוא עקר גדול באדם להושיע נפשו וגופו או להאבדם, בא שלמה עליו השלום ולמד דעת את העם (ע"פ קהלת יב, ט) שיהיו מחזיקים במדה זו של מענה רף כי הוא ישיב חמה, ואפילו חמת המלך שכתוב (משלי טו, יד) "חמת מלך מלאכי מות":

והנה יהודה בן יעקב החזיק במדה הזאת, שדבר ליוסף בלשון רבה, ועל בן השיב חמתו שהיה מראה להם שהוא בועס על דבר הנביע. וידוע כי לא היה ראוי הפעם ליוסף המעליל אותם בענין הנביע, כי אם ליהודה ויתר אהיו הנקיים שהיו מתנצלים ולא שנה להם (ע"פ איוב לג, כז), ואף על פי כן היה יהודה חכם גדול וגבור בגבורת הגוף ובגבורת הנפש שכבש את יצרו ולא כעס, אף על פי שהיה ראוי להם לכעוס ראה יהודה כי עתה לא היה מקום לכעוס אבל היה צריך למענה רף כדי להשיב חמת האדון יוסף, ועל כן נגש אליו להתנבח עמו, ורצה לגלגל הענינים בלן שארעו להם עמו עד עתה, וכיון לשלשה דברים, לדון, לפיוס, ולמלחמה, וזהו שכתוב ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באוני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך בפרעה:

שלמה המלך עליו השלום יזהיר בכתוב הזה על האדם לגדל נפשו ולהרגיל טבעו ולשונו במענה רף, כי המענה הרף ישקוט ויניח בעס הכועס, והדברים המעציבים שהם בהפך מענה רף הם הם יולידו הפעס והחמה:

וְדָבָר יָדוּעַ כִּי הַדְּבֹר יֵשׁ לוֹ כַח גְּדוֹל הֵן לְטוֹב הֵן לְהַפְּכוֹ, וְהוּא עֶקֶר הַנִּיחַ הָאָדָם, כִּפְרִי הַנָּחָה שֶׁהוּא עֶקֶר הָאֵילָן, וּמִזֶּה אָמַר הַכְּתוּב (לעיל ב, ז) "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", באורו שְׁעַקֵּר הַנִּיחַ הָאָדָם בְּשִׁבִיל נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס לְרוּחַ מְמַלְלָא, וְעַל כֵּן נִקְרָא הַדְּבֹר פְּרִי וְהוּא שְׁכָתוּב (ישעיה נג, יט) "בוֹרָא גַיב שְׁפָתַיִם", כִּי הַדְּבֹר פְּרִי שְׁפָתַיִם. וּמֵה שִׁיחַס הַכְּתוּב הַדְּבֹר לְבוֹרָא יִתְעַלָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבֹר הוּא נֶאֱצֵל מִכַּח הַשְּׁכָל שֶׁהוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבֶּרֶת שְׁבָאָדָם, כִּי הַבְּהֵמוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁכָל אֵין לָהֶם דְּבוֹר, וְעַם הַדְּבֹר יֵשׁ לוֹ לְאָדָם יִתְרוֹן עַל שֶׁאֵר בְּעַלֵי חַיִּים, וְהוּא שְׁכָתוּב (איוב לה, יא) "מִלְּפָנָיו מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחְכַּמְנִי": וְיֵשׁ בְּדְבֹר שְׁנֵי דְרָכִים דְּרָף הַחַיִּים וְדְרָף הַמְּנוּחַ, וְהוּא שְׁכָתוּב (משלי יח, כא) "מִנוֹת וְחַיִּים בֵּינֵי לְשׁוֹן וְאִהְיֶיהָ יֵאָבֵל פְּרִיָּהּ", וְזֶה אֲוִהְרָה לְמִי שֶׁהוּא בְּעַל דְּרָכִים, אוּ בְּדְרָי תוֹרָה וְעַנְיֵי הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא דְרָף הַחַיִּים, אוּ בְּלְשׁוֹן הַרְעָה וְשֶׁאֵר הַעֲבֵרוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּדְבוֹר שֶׁהוּא דְרָף הַמְּנוּחַ. וְכֵא שְׁלֵמָה עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְאָמַר כִּי לְפִי רְבוּי דְבָרָיו בְּדְרָף הַטוֹב יִהְיֶה